

W sprawie wykroczenia z art. 138c kodeksu wykroczeń

ANNA PŁOŃSKA

Katedra Prawa o Wykroczeniach i Karnego Skarbowego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

W dobie wzrastającej popularności kredytów oferta dostępna dla konsumentów jest nieustannie uatrakcyjniana poprzez wprowadzanie nowych instrumentów oraz poszerzanie zakresu ich wykorzystania. Z danych Parlamentu Europejskiego wynika, że już dwie trzecie Europejczyków korzysta z takiej formy kredytowania.

Kwestie kredytu konsumenckiego regulowane są obecnie przez ustawodawstwo krajowe, co niewątpliwie ogranicza elastyczność zaciągania kredytów konsumenckich w innych krajach UE. W związku z tym Parlament Europejski po długoletnich pracach nad propozycją otwarcia krajowych rynków kredytów konsumenckich, która przyczyniłaby się do wzmocnienia konkurencji, zapewniając jednocześnie ochronę interesów konsumentów i kredytodawców, przyjął nowe zharmonizowane zasady, umożliwiające obywatelom UE zaciąganie kredytów konsumenckich w innych krajach członkowskich. Wprowadzenie zharmonizowanych przepisów ma głównie na celu zapewnienie wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. Zgodnie ze stanowiskiem PE nowe przepisy wejdą w życie za około dwa lata i będą odnosiły się do kredytów w przedziale od 200 do 75 000 euro¹.

¹ Parlament Europejski, *Kredyt konsumencki bez granic, ale z umiarem*, <http://www.europarl.europa.eu>, 14.01.2008.
Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 24, 2009

Potrzeba znowelizowania przepisów wspólnotowych wynika z faktu, że obowiązująca wcześniej Dyrektywa 87/102/WE² przewidywała jedynie podstawowe środki ochrony konsumenta. W celu dostosowania prawnej ochrony konsumentów do obowiązujących realiów stała się ona więc niewystarczająca. Główne zmiany dotyczą informacji udzielanych przed zawarciem umowy i podawanych w umowie, rocznej stopy oprocentowania, prawa do odstąpienia od umowy oraz prawa do przedterminowej spłaty. Zgodnie z opinią Komisji w odniesieniu do informacji udzielanych przed zawarciem umowy i podawanych w umowie, jak i rocznej stopy oprocentowania, regulacje zostały w pełni zharmonizowane³.

Ochrona interesów konsumentów, jak i ich prawo do rzetelnej i prawdziwej informacji są zasadnicze we wszystkich relacjach między kredytodawcą a kredytobiorcą. Dlatego też czyny, polegające na naruszeniu wymogów o kredycie konsumenckim, zostały zakwalifikowane do grupy wykroczeń przeciwko interesom konsumentów. Jak podkreśla W. Szpringer, efektywność podmiotów udzielających kredytów konsumenckich ma również istotne znaczenie makroekonomiczne. Natomiast instytucje chroniące konsumenta nie stanowią nowej kwestii w badaniach ekonomicznej analizy prawa⁴.

Wykroczenie naruszenia wymogów kredytu konsumenckiego zawarte w art. 138c k.w. zostało wprowadzone przez ustawę z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim⁵. Nie jest to jednakże jedyny czyn zabroniony przez kodeks wykroczeń związany z kredytem konsumenckim. Na mocy ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw

² Dyrektywa 87/102/WE z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich, dotyczących kredytu konsumenckiego, Dz.U. WE L 42 z 12.02.1987, s. 48 i n.

³ Zob. Opinia Komisji na mocy art. 251 ust. 2 akapit trzeci lit. c) Traktatu WE dotycząca poprawek Parlamentu Europejskiego do wspólnego stanowiska Rady w odniesieniu do wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie umów o kredyt konsumencki, zmieniającego projekt Komisji na mocy art. 250 ust. 2 Traktatu WE zmieniająca wniosek Komisji na mocy art. 250 ust. 2 Traktatu WE, KOM (2008) 117 wersja ostateczna 2002/0222 (COD), Komisja Wspólnot Europejskich, Bruksela, dnia 25.2.2008, s. 2.

⁴ W. Szpringer, *Kredyt konsumencki i upadłość konsumenta na rynku usług finansowych UE*, Warszawa 2005, s. 15 i n.

⁵ Dz.U. z 2001 r., Nr 100, poz. 1081 ze zm.

konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny⁶ do kodeksu wykroczeń zostały wprowadzone art. 138a i art. 138b, zgodnie z którymi w przypadku zawarcia umowy o kredyt konsumencki na odległość wykroczenie stanowi nieokazanie konsumentowi dokumentu potwierdzającego prowadzenie działalności gospodarczej oraz dokumentu tożsamości (art. 138a § 1), jak również nieokazanie dokumentu potwierdzającego swoje umocowanie, w przypadku zawierania takiej umowy w cudzym imieniu (art. 138a § 2). Drugie wykroczenie wprowadzone przez u.o.n.k. penalizuje zachowanie polegające na zawieraniu w umowie, wbrew postanowieniom sądu, niedozwolonych postanowień umownych (art. 138b k.w.).

Mimo że wykroczenia naruszenia wymogów kredytu konsumenckiego są stosunkowo nowymi czynami zabronionymi, należy pamiętać, że kredyt konsumencki jako taki nie jest nowym typem umowy. Stawia on kategorię nadrzędną w stosunku do kontraktu w sensie cywilnoprawnym⁷. Przepisy art. 2 u.k.k. definiują umowę kredytu konsumenckiego jako „umowę, na mocy której przedsiębiorca w zakresie swojej działalności, zwany »kredytobiorcą«, udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu w jakiegokolwiek postaci”. Są to w szczególności: umowa pożyczki, umowa kredytu w rozumieniu prawa bankowego, umowa o odroczeniu konsumentowi terminu spełnienia świadczenia pieniężnego, umowa, na mocy której świadczenie pieniężne konsumenta ma zostać spełnione później niż świadczenie kredytodawcy, jak również umowa, na mocy której kredytodawca zobowiązany jest do zaciągnięcia zobowiązania wobec osoby trzeciej, a konsument do zwrotu kredytodawcy spełnionego świadczenia. Przy czym ustawodawca stosuje otwarty katalog umów uważanych za umowy o kredyt konsumencki. Dodatkowo ustawodawca zaznacza, że przepisy o kredycie konsumenckim stosuje się również w stosunku do umów, na mocy których spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa w zakresie swojej działalności udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia swojemu członkowi kredytu w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą. Przepisy o kredycie konsumenckim mają również zastosowanie do zakupów na raty, pod warunkiem że kwota zaciągniętego kredytu jest niższa od 80 000 zł,

⁶ Dz.U. z 2000 r., Nr 22, poz. 271 ze zm.

⁷ J. Chłąd, *Zmiana umowy o kredyt konsumencki*, Prawo Bankowe 2004, nr 4, s. 70.

a termin spłaty zobowiązania jest dłuższy niż 3 miesiące oraz że umowa nie dotyczy celów wykluczających zastosowanie ustawy⁸. Umowa taka powinna być zawarta na piśmie. Możliwa jest również inna szczególna forma takiej umowy, jeżeli odrębne przepisy prawne przewidują taką formę.

Na uwagę zasługują również umowy o kredyt konsumencki zawierane na odległość, których zawieranie jest możliwe dzięki postanowieniom ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny, gdzie zgodnie z art. 16a ust. 1 na odległość mogą być zawierane umowy dotyczące usług finansowych, do których należą również umowy o kredyt konsumencki⁹.

Należy jednak zaznaczyć, że ustawa o kredycie konsumenckim, w art. 3, przewiduje wyłączenia niektórych umów spod obowiązywania tejże ustawy. Przepisów o kredycie konsumenckim nie stosuje się m.in. do umów, na mocy których konsument nie jest zobowiązany do zapłaty oprocentowania ani innych kosztów związanych z udzielaniem lub spłatą kredytu konsumenckiego. Dodatkowo, na mocy wprowadzonych w życie 18 lutego 2006 r. zmian umowy o kredyt konsumencki nie stanowi umowa o kredyt w wysokości większej niż 80 tys. zł albo równowartości tych kwot w innej walucie¹⁰. Ustawy o kredycie konsumenckim nie stosuje się również do umów o kredyt konsumencki dotyczących odpłatnego korzystania z rzeczy lub praw, jeżeli umowa taka nie przewiduje przejścia własności rzeczy lub praw na konsumenta, jak też do umów w postaci odroczenia terminu płatności za szczegółowo określone w ustawie świadczenia niepieniężne, jeśli konsument zobowiązany

⁸ K. Bigosińska, *Kredyt konsumencki w pytaniach i odpowiedziach*, www.gazeta-podatnika.pl, 30.05.2007.

⁹ Sprzedaż usług finansowych na odległość regulowana jest przez Dyrektywę 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 23.09.2002 r. dotyczącą sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość oraz zmieniającą dyrektywę Rady 90/619/EEG oraz dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE, 3 2002 L 0065 oraz Dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 20.05.1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość, 3 1997 L 0007.

¹⁰ Zgodnie z postanowieniami ustawy wartość danej waluty obcej oblicza się zgodnie ze średnim kursem ogłaszającym przez NBP w dniu poprzedzającym dzień zawarcia umowy.

jest do ich zapłaty¹¹ oraz umów przewidujących limit zadłużenia pożyczek i kredytów odnawialnych w rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym lub w innych niż kredytowe rachunkach oszczędnościowych. Ustawa o kredycie konsumenckim nie jest także stosowana do umów o kredyt konsumencki w postaci nieprzewidzianego w umowie i utrzymującego się za zgodą kredytodawcy przez okres minimum trzech miesięcy ujemnego salda.

R. Trzaskowski grupuje omawiane wyłączenia w cztery kategorie. Pierwsza grupa wyłączeń, którą stanowią umowy o kredyt konsumencki, które nie zobowiązują konsumenta do zapłaty oprocentowania ani też innych kosztów związanych z udzielaniem lub spłatą kredytu, ma swoje uzasadnienie w tym, iż nie stanowią one istotnego zagrożenia dla interesów konsumentów. Kolejna grupa, stanowiąca umowy o kredyt powyżej 80 tys. zł, w założeniu ustawodawcy charakteryzuje się wysokim stopniem istotności, przez co nie wymaga koniecznych dodatkowych gwarancji przewidzianych przez u.k.k. Trzecią grupę natomiast stanowią umowy o powszechnym charakterze ze stosunkowo słabo zaznaczonym elementem kredytowym, np. umowy najmu. Natomiast ostatnią grupę wyłączeń stanowią umowy związane z utrzymywaniem ujemnego salda oraz przewidujące limit zadłużenia na rachunkach oszczędnościowych innych niż kredytowe¹².

Biorąc pod uwagę prawo do rzetelnej informacji o kredycie, zasadnicze znaczenie mają zawarte w u.k.k. regulacje dotyczące danych, jakie muszą być zamieszczone w umowie o kredyt konsumencki, sposobu udzielania wynikających z niej informacji oraz obowiązku potwierdzenia treści takiej umowy. Ma to również istotne znaczenie ze względu na cel wprowadzonych regulacji prawnych, jakim jest zminimalizowanie deficytu informacyjnego po stronie konsumenta, a tym samym umożliwienie mu podjęcia świadomej decyzji na podstawie rzetelnych informacji¹³. Ustawodawca przewiduje szereg elementów, jakie muszą być zawarte

¹¹ Chodzi tutaj o świadczenia, do zapłaty których konsument jest zobowiązany na mocy umowy. Dotyczy to w szczególności świadczeń, których przedmiotem jest dostarczanie energii elektrycznej, ciepła, paliw gazowych, wody odprowadzania nieczystości, wywóz śmieci lub świadczenie innych usług.

¹² R. Trzaskowski, *Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 65.

¹³ *Ibidem*, s. 19.

w umowie o kredyt konsumencki. Należą do nich w szczególności: dane osobowe (tj. imię, nazwisko konsumenta i jego adres oraz imię, nazwisko (nazwę) i adres (siedziba) kredytodawcy, a w przypadku, gdy kredytodawcą jest osoba prawna, także określenie organu, który zarejestrował działalność kredytodawcy i numer w rejestrze, pod którym kredytodawca został wpisany). Ponadto umowa o kredyt powinna zawierać: wysokość kredytu, zasady i terminy jego spłaty, roczną stopę oprocentowania oraz warunki jej zmiany, opłaty i prowizje oraz inne koszty związane z udzieleniem kredytu. Niezbędne są również informacje o całkowitym koszcie kredytu i rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania, sposób zabezpieczenia, jeżeli umowa je przewiduje oraz opłaty z nim związane oraz informacje o pozostałych kosztach, do zapłaty których zobowiązany jest konsument w związku z zawartą umową. Z punktu widzenia ustawodawcy, istotne znaczenie jako obowiązkowe elementy umowy mają również informacje o łącznej kwocie wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zobowiązany jest konsument, informacje o uprawnieniach i skutkach przedterminowej spłaty kredytu przez konsumenta, informacje o terminie, sposobie i skutkach wykonania uprawnienia do odstąpienia od umowy, jak również o skutkach uchybienia postanowieniom dotyczącym zasad i terminu spłaty kredytu oraz informacje o rocznej stopie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego oraz warunki jej zmiany, a także informację o innych kosztach ponoszonych przez konsumenta w związku z niewykonaniem przez niego zobowiązań wynikających z umowy. Natomiast w przypadku, gdy umowa o kredyt konsumencki powiązana jest z nabyciem określonej rzeczy, usługi bądź określonego prawa, ustawodawca zwraca uwagę na takie elementy, jak: opis i cena danej rzeczy, usługi lub prawa oraz określenie, jaką część owej ceny konsument jest zobowiązany zapłacić w gotówce. Dodatkowo, w przypadku gdy umowa została zawarta z zastrzeżeniem własności, powinna ona określać warunki, jakie muszą być spełnione w celu przejścia własności sprzedanej rzeczy na konsumenta. Niezbędne jest również zawarcie informacji, że kredyt dostępny jest jedynie od wskazanego przez sprzedawcę kredytodawcy. Taka informacja powinna być zamieszczona w umowie, gdy sprzedawca zawarł wcześniej z kredytodawcą umowę, na mocy której kredyt na nabycie określonej rzeczy, usługi lub określonego prawa jest dostępny wyłącznie od danego kredytodawcy. Co istotne, naruszenie powyższych obowiązków informacyjnych powoduje sankcję kredytu

darmowego, polegającą na tym, iż konsument po złożeniu stosownego pisemnego oświadczenia, obowiązany jest jedynie do zwrotu kwoty kredytu, bez oprocentowania i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy¹⁴.

Należy pamiętać, że zawarciem umowy w rozumieniu art. 138c jest dokonanie czynności zawarcia umowy niezależnie od tego, czy wywołała ona skutek prawny w postaci powstania stosunku umownego, czy też nie¹⁵.

Z kolei ustawa o kredycie konsumenckim definiuje konsumenta jako każdą osobę fizyczną, która w celu bezpośrednio niezwiązanym z prowadzeniem działalności gospodarczej zawiera umowę z przedsiębiorcą (art. 2 ust. 4 u.k.k.).

W literaturze przedmiotu niewątpliwie za zasadne uważa wprowadzenie penalizacji nieuczciwych zachowań związanych z zaciąganiem kredytu konsumenckiego. Wprowadzenie sankcji karnych za zachowania naruszające wymogi o kredycie konsumenckim miało na celu wzmocnienie przestrzegania przepisów o charakterze cywilnoprawnym. Jednakże interpretacja przepisu 138c k.w. budzi w literaturze wiele wątpliwości, głównie ze względu na niedoprecyzowane ujęcie przesłanek odpowiedzialności oraz jej zakresu podmiotowego¹⁶. Należy pamiętać, że ustawodawca wyłącza niektóre umowy o kredyt konsumencki spod regulacji ustawy o kredycie konsumenckim. W związku z tym należy twierdzić, że nie możemy również w stosunku do nich mówić o wykroczeniu naruszenia wymogów kredytu konsumenckiego.

Zasadniczo art. 138c wyszczególnia cztery wykroczenia, jakie mogą być popełnione przy udzielaniu kredytów konsumenckich. Są nimi: zawarcie umowy o kredyt konsumencki z rażącym naruszeniem wymagań dotyczących treści takiej umowy albo zawarcie umowy o kredyt konsumencki z pominięciem obowiązku doręczenia jej dokumentu konsumentowi (§ 1), niepodanie w ofertach i reklamach rzeczywistej stopy oprocentowania takiego kredytu (§ 2) oraz przyjmowanie od konsumenta weksla lub czeku bez klauzuli „nie na zlecenie” (§ 3). Przedmiotem ochrony wszystkich powyższych wykroczeń są interesy mająt-

¹⁴ Regulacja sankcji kredytu darmowego została uregulowana w art. 15 u.k.k.

¹⁵ W. Kotowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 572.

¹⁶ M. Rusinek, *Odpowiedzialność z kodeksu wykroczeń za niedochowanie wymogów ustawy o kredycie konsumenckim*, Prawo Bankowe 2004, nr 1, s. 53.

kowe konsumentów związane z zaciąganiem kredytów konsumenckich, którym mogłoby zagrażać nieprzestrzeganie przez kredytodawców zasad związanych z ich udzielaniem, określonych w ustawie o kredycie konsumenckim¹⁷.

Zdaniem M. Rusinka, zakres podmiotowy omawianych wykroczeń jest ich najbardziej skomplikowaną materią, gdyż ze względu na różnicowane stany faktyczne, do jakich wykroczenia z art. 138c k.w. się odnoszą, nie sposób ich ująć syntetycznie¹⁸. W literaturze przedmiotu pojawiają się wątpliwości co podmiotu tego wykroczenia. M. Bojarski zaznacza, że wykroczenie z art. 138c może być popełnione przez każdego, a zatem jest wykroczeniem powszechnym. Jednocześnie podkreśla również, że w sytuacji gdy przedsiębiorcą nie jest osoba fizyczna, to do odpowiedzialności za to wykroczenie będzie pociągnięta osoba kierująca przedsiębiorstwem lub upoważniona do zawierania umów z konsumentami. W takich przypadkach wykroczenie za niedochowanie wymogów ustawy o kredycie konsumenckim będzie miało charakter wykroczenia indywidualnego¹⁹. O ile mogłoby się wydawać, że stypizowane w art. 138c zachowania mają charakter powszechny, to jednak J. Pisuliński uznaje, że mogą być one popełnione jedynie przez osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą²⁰. Podobne stanowisko wyraża A. Michalska-Warias, twierdząc, że wykroczenia z art. 138c k.w. mogą być popełnione jedynie przez przedsiębiorcę prowadzącego działalność gospodarczą, w ramach której jest on uprawniony do udzielania kredytów konsumenckich²¹. W tym miejscu wyjaśnienia wymaga pojęcie przedsiębiorcy. Ustawa o kredycie konsumenckim nie definiuje tego pojęcia, w związku z czym zasadne jest przytoczenie tutaj definicji zawartej w art. 43¹ k.c. Prawo cywilne definiuje przedsiębiorcę jako „osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., prowadzącą we własnym imieniu działalność gospo-

¹⁷ M. Bojarski [w:] M. Bojarski, M. Radecki, *Kodeks Wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 720.

¹⁸ M. Rusinek, *op. cit.*, s. 61.

¹⁹ M. Bojarski, *op. cit.*, s. 720.

²⁰ J. Pisuliński, *Podstawowe założenia ustawy o kredycie konsumenckim*, Prawo Bankowe 2001, nr 6, s. 54.

²¹ A. Michalska-Warias [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 414.

darczą lub zawodową. Użycie odniesienia do art. 33¹ § 1 k.c. wskazuje na szerokie ujęcie katalogu podmiotów mogących być przedsiębiorcą. Oprócz osób fizycznych i osób prawnych przedsiębiorcą mogą być również tzw. ułomne osoby prawne, tj. takie, które, mimo że nie są osobami prawnymi, na mocy przepisów mają przyznaną zdolność prawną. Należą do nich m.in. spółki osobowe: jawne, partnerskie oraz komandytowe²². Działalność gospodarcza natomiast została zdefiniowana w art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej²³, zgodnie z którym jest nią działalność zarobkowa, wytwórcza, budowlana, handlowa oraz usługowa, jak również działalność polegająca na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopalin ze złóż. Za działalność gospodarczą ustawodawca uznał również wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły działalność zawodową.

A. Michalska-Warias podkreśla, że w odniesieniu do art. 138c § 1 k.w., przepisy o kredycie konsumenckim przewidują możliwość niedoręczenia konsumentowi umowy w momencie jej zawarcia. W takim przypadku kredytodawca ma obowiązek wręczyć mu niepodpisany, informacyjny egzemplarz umowy odpowiadający jej treści. Równocześnie jest on zobowiązany do niezwłocznego, nie później niż w terminie 7 dni od daty zawarcia umowy, doręczenia konsumentowi podpisanego przez strony egzemplarza umowy²⁴.

Przy analizie wykroczenia naruszenia wymagań dotyczących treści umowy z art. 138c k.w. na uwagę zasługują również występujące w literaturze niejasności i problemy interpretacyjne pojęcia „rażące”. W doktrynie za rażące uznaje się uchybienia elementarnym wymogom, które w oczywisty sposób godzą w podstawowe założenia ustawy, a tym samym w znacznym stopniu naruszają interesy konsumentów lub grożą tym interesom²⁵. Natomiast w literaturze przedmiotu podkreśla się, że ocena danego zachowania za rażące leży w gestii sądu²⁶. A przy ocenie wagi naruszenia sąd powinien głównie kierować się stopniem naruszenia

²² R. Trzaskowski, *op. cit.*, s. 27. Autor podkreśla przy tym, że spółka cywilna nie może być przedsiębiorcą, w odróżnieniu od osób fizycznych lub prawnych, które taką spółkę zawiązały.

²³ Dz.U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.

²⁴ A. Michalska-Warias, *op. cit.*, s. 409 i n.

²⁵ M. Rusinek, *op. cit.*, s. 55.

²⁶ M. Bojarski, *op. cit.*, s. 721.

chronionych ustawą interesów konsumenta²⁷. J. Wojciechowski zwraca uwagę, że rażące naruszenie obowiązków odnosi się do niezawarcia w umowie treści rzeczywiście istotnych, wskutek czego konsument mógł być wprowadzony w błąd co do warunków umowy. W przypadku pominięcia treści mało istotnych dla warunków umowy o kredyt konsumencki nie stanowią one wykroczenia²⁸.

Na uwagę zasługuje również fakt, że aby mówić o odpowiedzialności z tytułu naruszenia wymaganych elementów umowy o kredyt konsumencki, umowa taka musi być ważna. Jak słusznie zauważa W. Kotowski, w przypadku naruszenia wymogów dotyczących treści w nieważnej umowie o kredyt konsumencki nie jest związane z realnym zagrożeniem dla interesów konsumenta, a co za tym idzie, z zasady będzie pozbawione społecznej szkodliwości czynu²⁹. W literaturze przedmiotu zwraca się również uwagę na naruszenie wymogów o kredycie konsumenckim w wyniku zastosowania błędnego wzorca umownego. Samo sporządzenie wzorca naruszającego wymagania dotyczące zawartości umowy kredytowej nie stanowi wykroczenia. Zatem posłużenie się wzorcem samo w sobie nie ma wpływu na przedmiotowe podstawy odpowiedzialności za wykroczenie z art. 138c k.w.³⁰

Wykroczeniem naruszenia wymogów kredytu konsumenckiego jest także niepodanie w ofertach i reklamach dotyczących kredytu konsumenckiego zawierających jakiegokolwiek dane dotyczące kosztu tego kredytu, rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania³¹. Z wykroczeniem z art. 138c § 2 mamy do czynienia w sytuacji niedopełnienia obowiąz-

²⁷ M. Mozgawa [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 475.

²⁸ J. Wojciechowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 192.

²⁹ W. Kotowski, *op. cit.*, s. 573.

³⁰ M. Rusinek, *op. cit.*, s. 53.

³¹ Wzory obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania zawarte są w załączniku do u.k.k. Natomiast w sytuacji, gdy nie jest możliwe określenie wysokości kredytu konsumenckiego, czasu trwania umowy oraz terminy spłaty u.k.k. w celu obliczenia rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania ustawodawca przewiduje założenia, że kwota kredytu wynosi 8000 zł, a spłata następuje w ciągu 12 miesięcy w miesięcznych ratach. W literaturze przedmiotu pojawia się jednak szereg wątpliwości co do tego unormowania, głównie ze względu na fakt, iż wysokość kredytu konsumenckiego jest tak istotnym elementem postanowienia umowy, bez którego nie powinno dojść do jej zawarcia (zob. R. Trzaskowski, *op. cit.*, s. 127).

ku podawania rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania, wyliczonej od całkowitego kosztu kredytu, wynikającego z art. 16 u.k.k. Istota rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania wyraża się w tym, iż stanowi ona o przejrzystości umowy o kredyt konsumencki, przez co umożliwia konsumentowi porównanie jej z konkurencyjnymi ofertami³². W przypadku tego wykroczenia w literaturze przedmiotu zdania są podzielone. M. Bojarski uznaje, że z wykroczeniem tym mamy do czynienia w przypadku, gdy w ofercie lub reklamie kredytu konsumenckiego nie będzie żadnej informacji na temat rzeczywistej stopy oprocentowania³³. Powyższe podejście podważa A. Michalska-Warias, twierdząc, że niepodanie rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania należy również traktować jako podanie informacji nieprawdziwych, czyli niższej bądź wyższej od rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania³⁴. Takie stanowisko mogłoby wydawać się zasadne głównie dlatego, że w niektórych sytuacjach podanie zawyżonej lub zaniżonej rocznej stopy oprocentowania w ofercie lub reklamie kredytu konsumenckiego może w istocie stanowić większe zagrożenie dla interesów konsumentów niż niepodanie jej w ogóle. Jednak, jak podkreśla M. Bojarski, kierowanie się zasadą *a minore ad maius* przy interpretowaniu rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania stanowi wykładnię rozszerzającą na niekorzyść sprawcy, co jest zabiegiem niedozwolonym³⁵.

Istota wykroczenia z art. 138c § 3 k.w. polega głównie na tym, iż wiąże się ono z niebezpieczeństwem przeniesienia weksla lub czeku na inną osobę³⁶. Już samo przyjęcie od konsumenta weksla lub czeku niezawierającego wymaganej klauzuli „nie na zlecenie” w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki stanowi wykroczenie przeciwko interesom konsumenta. Jednak należy pamiętać, że klauzula „nie na zlecenie” nie jest jedyną, jaką można zastosować. Literatura przedmiotu zgodnie twierdzi, że może to być również inne równoznaczne zastrzeżenie, przewidziane przez przepisy art. 11 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe³⁷ oraz

³² R. Trzaskowski, *op. cit.*, s. 122.

³³ M. Bojarski, *op. cit.*, s. 721.

³⁴ A. Michalska-Warias, *op. cit.*, s. 413.

³⁵ M. Bojarski, *op. cit.*, s. 722.

³⁶ A. Michalska-Warias, *op. cit.*, s. 413.

³⁷ Dz.U. z 1936 r., Nr 37, poz. 282 ze zm.

art. 14 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe³⁸. Konstrukcja omawianego przepisu wskazuje na jego powszechny, a nie wyłącznie kontraktowy charakter³⁹. Ustawa o kredycie konsumenckim przewiduje, że w przypadku przyjęcia takiego weksla lub czeku przez kredytodawcę i przeniesienia go na inną osobę, kredytodawca dodatkowo zobowiązany jest do naprawienia poniesionej przez konsumenta w wyniku zaistniałej sytuacji szkody. Dotyczy to również sytuacji, gdy taki weksel lub czek znalazł się w posiadaniu innej osoby wbrew woli kredytodawcy.

M. Rusinek zwraca uwagę na szczególnie charakter odpowiedzialności unormowanej w art. 138c § 4, który rozszerza jej podmiotowy zakres. A mianowicie przewiduje on ponoszenie odpowiedzialności za omawiane wykroczenia przez osoby kierujące przedsiębiorstwem lub osoby upoważnione do zawierania umów z konsumentami w przypadku, gdy przedsiębiorcą jest inny niż osoba fizyczna podmiot. Autor ten wskazuje też na wadę omawianych uregulowań, jaką jest luka prawna polegająca na tym, że nie można pociągnąć do odpowiedzialności przedsiębiorcy (osoby fizycznej) w przypadku zawarcia wadliwej umowy przez osobę upoważnioną do czynności z klientami, chociażby umowa taka była sporządzona wskutek jego polecenia⁴⁰.

W przypadku sankcji z art. 138c M. Rusinek podkreśla, że mają one zastosowanie jedynie wtedy, gdy do danej umowy o kredyt konsumencki odnoszą się rygory ustawy⁴¹. W związku z tym jako przykład czynów niebędących wykroczeniami W. Kotowski podaje m.in. zaniechanie doręczenia konsumentowi egzemplarza umowy kredytu w wysokości przekraczającej 80 tys. zł lub przyjęcie przez kredytodawcę weksla bez klauzuli wyłączającej indos na zabezpieczenie kredytu mieszkaniowego⁴².

Penalizacja zachowań skierowanych przeciwko interesom konsumentów, stanowi *ultima ratio*, czyli stosowana jest jako ostateczność i w stosunku do najcięższych i najbardziej szkodliwych społecznie zachowań.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wprowadzenie nowych czynów zabronionych, jakimi są wykroczenia naruszenia wymogów kredytu

³⁸ Dz.U. z 1936 r., Nr 37, poz. 283 ze zm.

³⁹ R. Trzaskowski, *op. cit.*, s. 191.

⁴⁰ M. Rusinek, *op. cit.*, s. 62.

⁴¹ *Ibidem*, s. 53.

⁴² W. Kotowski, *op. cit.*, s. 572.

konsumenckiego, do kodeksu wykroczeń wynika głównie z występującej obecnie powszechności i wysokiej popularności kredytów konsumencyjnych. W art. 138c k.w. ustawodawca zwraca uwagę na rażące naruszenie wymagań dotyczących treści umowy o kredyt konsumencki, zawarcie takiej umowy z pominięciem obowiązku dostarczenia jej dokumentu konsumentowi, niepodanie w ofercie lub reklamie rzeczywistej stopy oprocentowania oraz przyjęcie od konsumenta czeku lub weksla bez klauzuli „nie na zlecenie”. Głównym celem penalizacji omawianych zachowań jest przede wszystkim ochrona interesów majątkowych konsumentów, a co za tym idzie, zapewnienie im rzetelnej, pozwalającej na podjęcie świadomej decyzji, informacji o kredycie. Jednocześnie należy również pamiętać, że wszelkie przejawy bezprawnych zachowań podejmowanych przez kredytodawcę mają istotny wpływ na relacje i poziom zaufania ze strony zarówno obecnych, jak i potencjalnych kredytobiorców.